

Postanowienie z dnia 28 maja 1998 r.

I PKN 138/98

Pojęcie "naruszenie prawa materialnego" z art. 393¹ pkt 1 KPC, poza aktami wymienionymi w art. 87 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, obejmuje także akty prawne wymienione w art. 9 KP w związku z art. 59 ust. 2 Konstytucji. Instrukcja do zarządzenia dyrektora przedsiębiorstwa państwowego nie stanowi prawa materialnego w rozumieniu art. 393¹ pkt 1 KPC.

Przewodniczący SSN: Walerian Sanetra (sprawozdawca), Sędziowie SN: Adam Józefowicz, Andrzej Wasilewski.

Sąd Najwyższy, po rozpoznaniu w dniu 28 maja 1998 r. sprawy z powództwa Albina K. przeciwko Hucie [...] w K. o zapłatę, na skutek kasacji strony pozwanej od wyroku Sądu Apelacyjnego-Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Krakowie z dnia 21 listopada 1997 r. [...]

p o s t a n o w i ł:

o d r z u c i ć kasację.

U z a s a d n i e n i e

Pozwana Huta [...] w K. wniosła kasację od wyroku Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dnia 21 listopada 1997 r. [...], którym Sąd ten oddalił jej apelację od wyroku Sądu Wojewódzkiego w Krakowie z dnia 28 kwietnia 1997 r. [...].

Powód Albin K. domagał się zasądzenia od Huty [...] w K. wynagrodzenia za zastosowanie dwóch projektów racjonalizatorskich jego autorstwa, a to nr 2/P-96/83 pt. Poprawa bezpieczeństwa drogowego pod Centrum Administracyjnym Huty oraz nr 7/P-96/90 pt. Poprawa bezpieczeństwa drogowego na skrzyżowaniu dróg nr 100,102 i 111. Sąd Wojewódzki uwzględniając częściowo jego powództwo zasądził na jego rzecz kwotę 5.787,72 zł z ustawowymi odsetkami od 1 stycznia 1997 r. z tytułu wynagrodzenia za

stosowanie projektu racjonalizatorskiego nr 7/P-96/90. Przy czym wyliczenie tego wynagrodzenia oparł na ustaleniach poczynionych na podstawie opinii biegłego do spraw wynalazczości S. Ł. [...]. W szczególności Sąd Wojewódzki przyjął, iż efekty wynikające z zastosowania tego projektu winny być wyliczone w myśl wskaźników zawartych w tabeli II instrukcji wewnętrznej strony pozwanej, dotyczącej ustalania wysokości wynagrodzeń za pracownicze projekty wynalazcze z dziedziny bezpieczeństwa i higieny pracy.

Apelację od wyroku Sądu Wojewódzkiego wniosły obie strony procesu.

Strona pozwana zarzuciła, iż wyliczenie należnego powodowi wynagrodzenia nastąpiło przy błędnym zastosowaniu tabeli nr II instrukcji, w tym głównie przez przyjęcie założenia, że liczba osób zagrożonych wynosiła ponad 500. Zdaniem pozwanej pod pojęciem liczby osób zagrożonych należało rozumieć tylko dwie osoby, które w wypadku jaki miał miejsce w okresie pięciu lat przed zastosowaniem projektu wynalazczego znalazły się w stanie bezpośredniego zagrożenia. Takie założenie - przy przyjęciu pozostałych współczynników z tabeli II instrukcji - oznacza, iż wypłacone powodowi przed procesem wynagrodzenie przewyższało wynagrodzenie jakie mu się należało. Pozwana zarzucała także, że według niej do oceny należnego powodowi wynagrodzenia winna mieć zastosowanie tabela nr I instrukcji. Pogląd ten odnosiła do kwestionowanych ustaleń biegłego S. Ł., a w ślad za nim ustaleń Sądu pierwszej instancji.

Odnosząc się do tych zarzutów Sąd Apelacyjny w szczególności podkreślił, że brak jest wadliwości w przeprowadzonym przez Sąd Wojewódzki dowodzie z opinii biegłego S. Ł. Opinia biegłego wydana została bez przekroczenia zakresu jaki został mu zlecony, doręczono ją na piśmie stronom, umożliwiając zgłoszenie zarzutów, a do zgłoszonych zarzutów biegły ustosunkował się na rozprawie w dniu 14 kwietnia 1997 r. Mimo wysłuchania wyjaśnień biegłego strona pozwana nadal kwestionowała jego wnioski co do przyjętej do wyliczeń tabeli nr II instrukcji. Nie zaoferowała jednakże przeciwdowodu, który mógłby dać podstawę do poczynienia innych ustaleń, niż te jakie mają oparcie w opinii biegłego S. Ł. Takim przeciwdowodem według Sądu Apelacyjnego nie mogą być bowiem wyjaśnienia słuchanego za stronę pozwaną L. N., zwłaszcza że istniejący między stronami spór co do metodyki wyliczenia wynagrodzenia wynika z różnic w interpretacji prawa wewnętrznego, jakim jest instrukcja strony pozwanej ustalająca przesłanki wysokości wynagrodzeń za pracownicze projekty wynalazcze z dziedziny bhp [...]. Analizując tę instrukcję Sąd Apelacyjny uznał, iż elementem decydującym o zastosowaniu do wyliczenia wynagrodzeń z zakresu bhp według tabeli nr I lub według tabeli nr II jest wystąpienie nieszczęśliwego wypadku (tabela nr II) bądź brak takiego wypadku

przy istniejącym zagrożeniu wypadkowym (tabela nr I). Powyższe stwierdzenie wynika z § 3 instrukcji, „gdzie element wystąpienia wypadku różnicuje według wyraźnego zapisu instrukcji stosowanie tabeli nr II.” Nie można zatem twierdzić - jak czyni to strona pozwana w apelacji - iż właściwszym sposobem dla ustalenia wynagrodzenia należnego powodowi byłoby zastosowanie tabeli nr I, skoro jest niewątpliwe, że na skrzyżowaniu dróg, którego poprawą bezpieczeństwa powód zajął się w projekcie nr 7/P-96/90, miały miejsce wypadki.

Sąd Apelacyjny stwierdził ponadto, że zastosowana instrukcja, zwłaszcza w zakresie § 3 ust. 2 pkt 1 do 3 nie jest wzorcowym aktem prawnym prawa wewnętrznego, gdy zważyć, że definiowane w niej pojęcie odnosi się do okresu „przed zastosowaniem projektu wynalazczego”. Jest bowiem regułą, że od momentu, gdy pewien problem faktyczny zostanie rozwiązany teoretycznie do momentu, gdy owe teoretyczne rozwiązanie zostanie zastosowane w rzeczywistości upływa pewien okres czasu i w związku z tym najwłaściwszym rozwiązaniem przy uwzględnieniu ilości wypadków, od liczby których uzależnia się wysokość wynagrodzenia twórcy, byłby czas np. pięciu lat przed przyjęciem do stosowania (a nie zastosowaniem) projektu wynalazczego. Projekt nr 7/P-96/90 został przyjęty przez stronę pozwaną 12 grudnia 1990 r. zaś zastosowany w 1993 r. Ocenę zakresu wpływu projektu racjonalizatorskiego powoda na poprawę bezpieczeństwa drogowego wypadka, zdaniem Sądu Apelacyjnego, wskutek powyższego założenia, odnosić do pięcioletniego okresu od 1990 r., liczonego wstecz.

Sąd ten nie podzielił poglądu strony pozwanej, iż przez pojęcie liczby osób zagrożonych w rozumieniu pkt 2 ust. 2 § 3 instrukcji należy pojmować tylko dwie osoby (rowerzystę i kierowcę autobusu) jakie spowodowały zderzenie pojazdów na skrzyżowaniu będącym przedmiotem projektu w dniu 4 stycznia 1991 r. [...]. Przyjęte w instrukcji pojęcie „bezpośrednio narażonych na zagrożenie wypadkowe” należy bowiem odnieść do obiektywnie uzasadnionej liczby osób, które w obrębie miejsca wypadku się znalazły albowiem ich również skutki owego wypadku w sensie bezpośredniego narażenia mogły dotknąć. Odnosząc te stwierdzenia do dokumentów złożonych w aktach sprawy dowodzących kolizji pojazdów z 1986 r. i 1991 r. [...] w połączeniu z pismami Przedsiębiorstwa Transportu Samochodowego w K. z dnia 23 maja 1994 r. [...] Sąd Apelacyjny stwierdził, iż Sąd pierwszej instancji przyjął trafnie (w ślad za opinią biegłego) sposób przeliczenia efektów za zastosowanie projektu powoda według pozycji 13 tabeli II instrukcji.

W kasacji zaskarżonemu wyrokowi postawiony został zarzut, iż narusza on przepis § 3 ust. 2 pkt 2 Instrukcji do zarządzenia nr 9 Dyrektora Kombinatu Metalurgicznego Huty [...] z dnia 28 czerwca 1989 r.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Kasacja nie została oparta na właściwej podstawie prawnej i w związku z tym musiała być odrzucona. Wprawdzie zarzuca się w niej, iż w zaskarżonym wyroku doszło do naruszenia prawa materialnego przez jego błędną wykładnię i niewłaściwe zastosowanie, to jednakże jako konkretną jej podstawę wskazano w niej przepis Instrukcji do zarządzenia Dyrektora Kombinatu Metalurgicznego, którego nie można uznać za normę prawa materialnego w rozumieniu art. 393¹ pkt 1 KPC. Przepis art. 393¹ pkt 1 KPC posługuje się kategorią „prawa materialnego” (naruszenia tego prawa), przy czym w Kodeksie postępowania cywilnego brak jest wyjaśnienia co pod pojęciem tego prawa należy rozumieć. Znamienne jest przy tym, że ustawą z dnia 28 lipca 1990 r. o zmianie ustawy - Kodeks cywilny (Dz. U. Nr 55, poz. 321) uchylono przepis art. XVI ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. Przepisy wprowadzające Kodeks cywilny (Dz. U. Nr 16, poz. 94 ze zm.), który przyjmował, że ustawą w rozumieniu Kodeksu cywilnego jest każdy obowiązujący przepis prawa. Na uwadze należy mieć także, że w myśl Konstytucji RP źródłem powszechnie obowiązującego prawa Rzeczypospolitej Polskiej są: Konstytucja, ustawy, ratyfikowane umowy międzynarodowe oraz rozporządzenia, a ponadto źródłami powszechnie obowiązującego prawa Rzeczypospolitej Polskiej na obszarze działania organów, które je ustanowiły, są akty prawa miejscowego (art. 87). Oprócz tego w myśl art. 59 ust. 2 Konstytucji związki zawodowe oraz pracodawcy mają między innymi prawo do zawierania układów zbiorowych pracy i innych porozumień, co uzasadnia pogląd, iż zasadniczo nadal - także pod rządami Konstytucji RP - zachowuje swoją dotychczasową moc i sposób pojmowania przepisu art. 9 Kodeksu pracy. Przewiduje on w szczególności, że ilekroć w Kodeksie pracy jest mowa o prawie pracy to rozumie się przez to przepisy tego Kodeksu oraz przepisy innych ustaw i aktów wykonawczych, określające prawa i obowiązki pracowników i pracodawców, a także postanowienia układów zbiorowych pracy i innych opartych na ustawie porozumień zbiorowych, regulaminów i statutów określających prawa i obowiązki stron stosunku pracy. W tym stanie rzeczy przy interpretowaniu ustawowego zwrotu z art. 393¹ pkt 1 KPC „naruszenie prawa materialnego” należy przyjąć, [że pojęcie „prawa materialnego” poza aktami wymienionymi w art. 87

Konstytucji obejmuje także (inne) akty prawne wymienione w art. 9 KP]. Nie oznacza to jednakże, że pojęcie „prawa materialnego” w rozumieniu art. 393¹ pkt 1 KPC można rozciągać na wszelkiego rodzaju akty zawierające w swej treści reguły o charakterze generalnym i abstrakcyjnym, wydawane przez upoważnione podmioty (organy).

Uwzględniając treść przepisów Konstytucji, regulację zawartą w art. 9 KP i okoliczność, iż ustawodawca uchylił art. XVI przepisów wprowadzających Kodeks cywilny oraz poglądy doktryny prawa w kwestii źródeł prawa (pojęcia prawa), należy dojść do wniosku, iż w pojęciu prawa materialnego z art. 393¹ pkt 1 KPC nie mieszczą się między innymi instrukcje i zarządzenia wydawane w zakładach pracy, jeżeli nie stanowią one części porozumień zbiorowych, regulaminów i statutów, o których mowa w art. 9 KP. Ważnym kryterium zaliczenia przepisów o charakterze branżowym lub lokalnym do kategorii przepisów prawa pracy jest to, by ich wydawanie znajdowało oparcie w ustawie, a przy tym dotyczyło praw i obowiązków stron stosunku pracy. Ponadto z reguły - z uwagi na sposób rozstrzygnięcia tych kwestii w ustawie - przepisy te mają charakter aktów tworzonych przy udziale przedstawicielstwa pracowniczego, co stanowi istotną przesłankę dla traktowania ich jako tzw. branżowego lub lokalnego prawa pracy i podkreślenia ich jakościowej różnicy w stosunku do zarządzeń, instrukcji czy poleceń wydawanych przez pracodawcę (dyrektora przedsiębiorstwa). Przewidziany w art. 9 KP wymóg oparcia określonego aktu prawnego na ustawie należy rozumieć, jako konieczność co najmniej wymienienia określonego aktu przez ustawę (nazwania go przez ustawę) oraz wskazania podmiotu (organu) upoważnionego przez nią do jego wydania. Wymagania tego nie spełnia Instrukcja wymieniona w kasacji jako jej podstawa. Nie należy ona ani do kategorii porozumień zbiorowych ani też nie jest opartym na ustawie regulaminem czy też statutem. Ponadto nie określa ona praw i obowiązków stron stosunku pracy, gdyż - zgodnie ze stanowiskiem przyjętym w orzecznictwie sądowym oraz w przeważającej części doktryny prawa - wynagrodzenie należne za stosowanie projektu wynalazczego (projektu racjonalizatorskiego) nie stanowi składnika stosunku pracy (nie wynika ze stosunku pracy). Instrukcja do zarządzenia, jako akt pochodzący od dyrektora Kombinatu Metalurgicznego Huty [...] nie ma charakteru porozumienia zbiorowego w rozumieniu Konstytucji oraz art. 9 KP, mimo że wydana została „w porozumieniu z Radą Pracowniczą KMHiL”. Nie wskazuje się w niej żadnego aktu prawnego, który stanowić miałby podstawę jej wydania. W zarządzeniu stwierdza się jedynie, że wprowadza się ją „w celu dostosowania wewnętrznych przepisów Kombinatu do przepisów państwowych”. Oznacza to, iż jest ona aktem ustanowionym na podstawie ogólnego

upoważnienia dyrektora Kombinatu do jego zarządzania. Nie ulega więc wątpliwości, iż nie należy ona do kategorii aktów prawnych wymienionych w art. 9 KP, czyli nie zawiera w swej treści przepisów prawa pracy w jego rozumieniu. Nie ma jednocześnie żadnych podstaw, by twierdzić, iż jej przepisy mieszczą się w pojęciu materialnego prawa cywilnego czy w pojęciu materialnego prawa wynalazczego (własności przemysłowej). Tym samym nie ma też podstaw dla tezy - inaczej niż chce tego kasacja - że naruszenie wskazanego w niej przepisu Instrukcji do zarządzenia dyrektora Kombinatu mieści się w pojęciu naruszenia prawa materialnego.

Z powyższych powodów Sąd Najwyższy na podstawie art. 393⁸ § 1 KPC orzekł jak w sentencji.

=====